

Eesti energiamajanduse arengukava ja väljakutsed Eesti energiamajanduses.

Timo Tatar

Energeetika osakonna juhataja

Majandus- ja Kommunikatsiooni-
ministeerium

16.09.2015

Millest täna räägime?

- Energiamaajanduse arengukava
  - Elektri tootmine ja ülekanne
  - Olukord ja väljakutsed gaasiturul
  - Soojuse tootmine ja ülekanne
  - Hoonete energiatarbimine
  - Transpordi kütuse tarbimine
  - Kütuste tootmine
- Küsimused-vastused & arutelu

Ootused energeetikale ja energeetikutele

Energiajulgeolek ja varustuskindlus ei tohi halveneda!

Energia hinnad ei tohi tõusta!

Kas ja mida toota saame?

Ärge pidurdage arengut, andke toetust!

Ärge saastage ja kahjustage keskkonda!

Ärge riigieelarvest raha küsige!

Koostamine

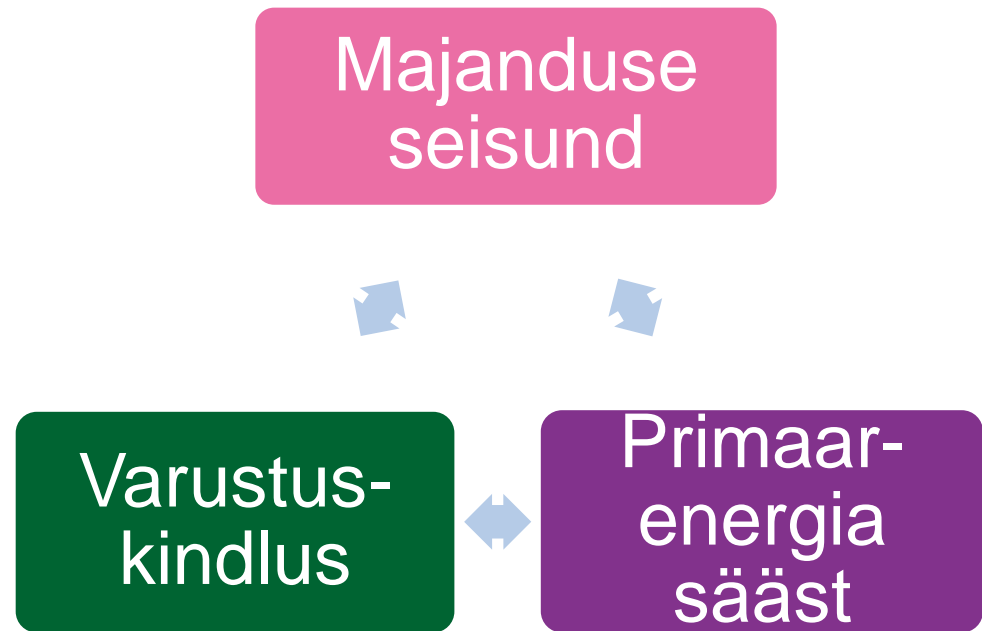
- 2012 – ettevalmistavate tegevuste algus
  - www.energiatalgud.ee
- 2012 – 2013 – Ressursid + energiasääst
- 2013 lõpp – meetmed
- 2013 lõpp – 2014 algus – stsenaariumid
- 2014 II pool – KSH + mõjuanalüüsid
- 2014 dets – kooskõlastusringid
- 2015 valmis VV-sse saatmiseks

Üldeesmärk

Tagada tarbijatele turupõhise hinna ning kättesaadavusega energiavarustus, mis on kooskõlas Euroopa Liidu pikaajaliste energia- ja kliimapoliitika eesmärkidega, panustades samas Eesti majanduskliima ja keskkonnaseisundi parendamisse ning pikaajalise konkurentsivõime kasvu.

ENMAK 2030: võtmevaldkonnad ja eesmärgid

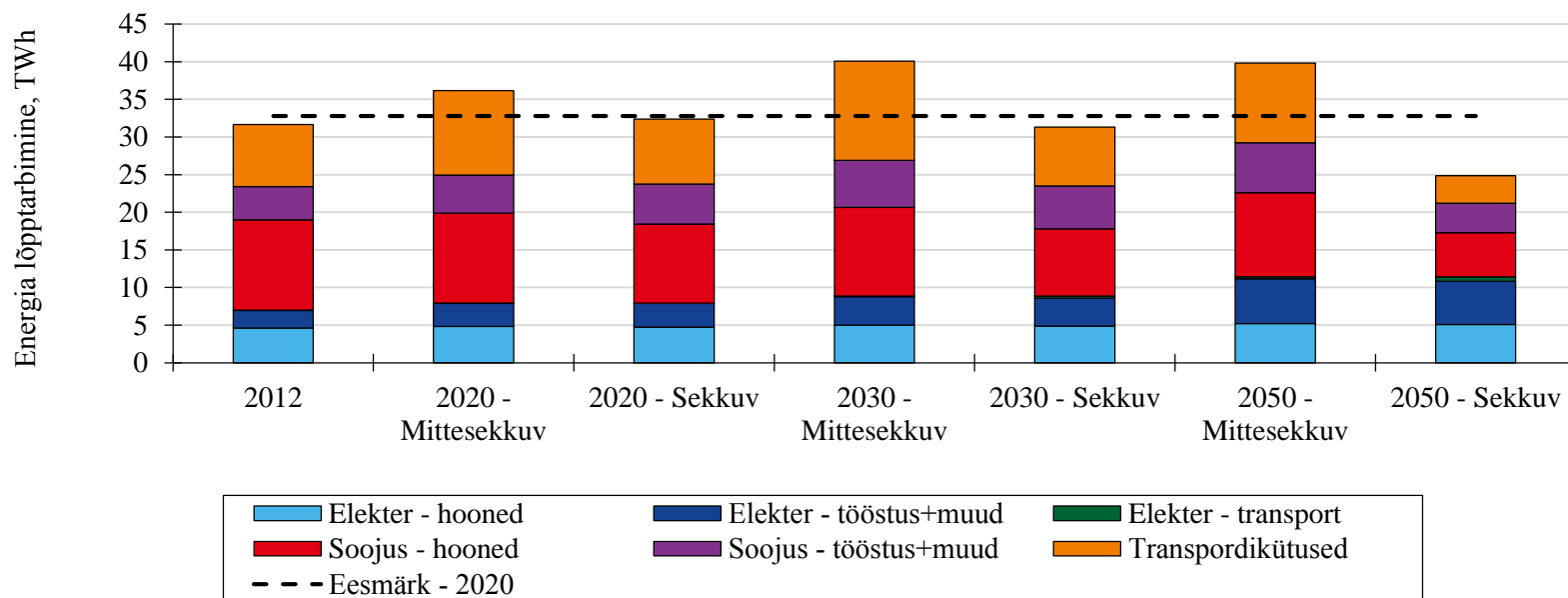
1. Elektrimajandus
2. Soojusmajandus
3. Elamumajandus
4. Transpordi
energiakasutus
5. Kodumaiste kütuste
tootmine

Peamised väljakutsed

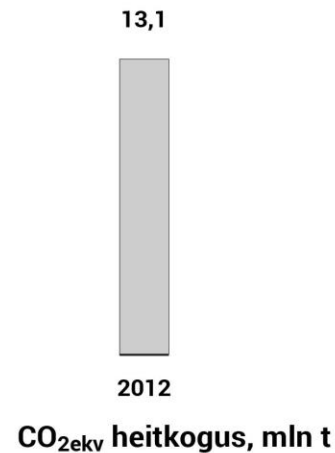
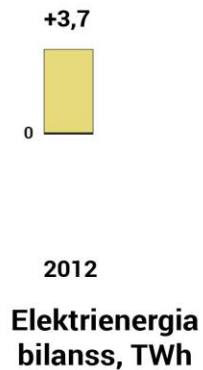
- Energiatõhusus elamutes + soojusmajandus
- Transpordisektori energiakasvu ohjamine
- Elektrimajanduse süsinikuheite vähendamine ja elektritootmise konkurentsivõime suurendamine
- Kohalike kütuste laialdasem kasutuselevõtt
- Eesti kulutab SKP ühiku kohta 5-6 korda rohkem energiat kui EL riigid keskmiselt

Väljakutse on leida võimalusi luua rohkem väärtust väiksema energiakuluga

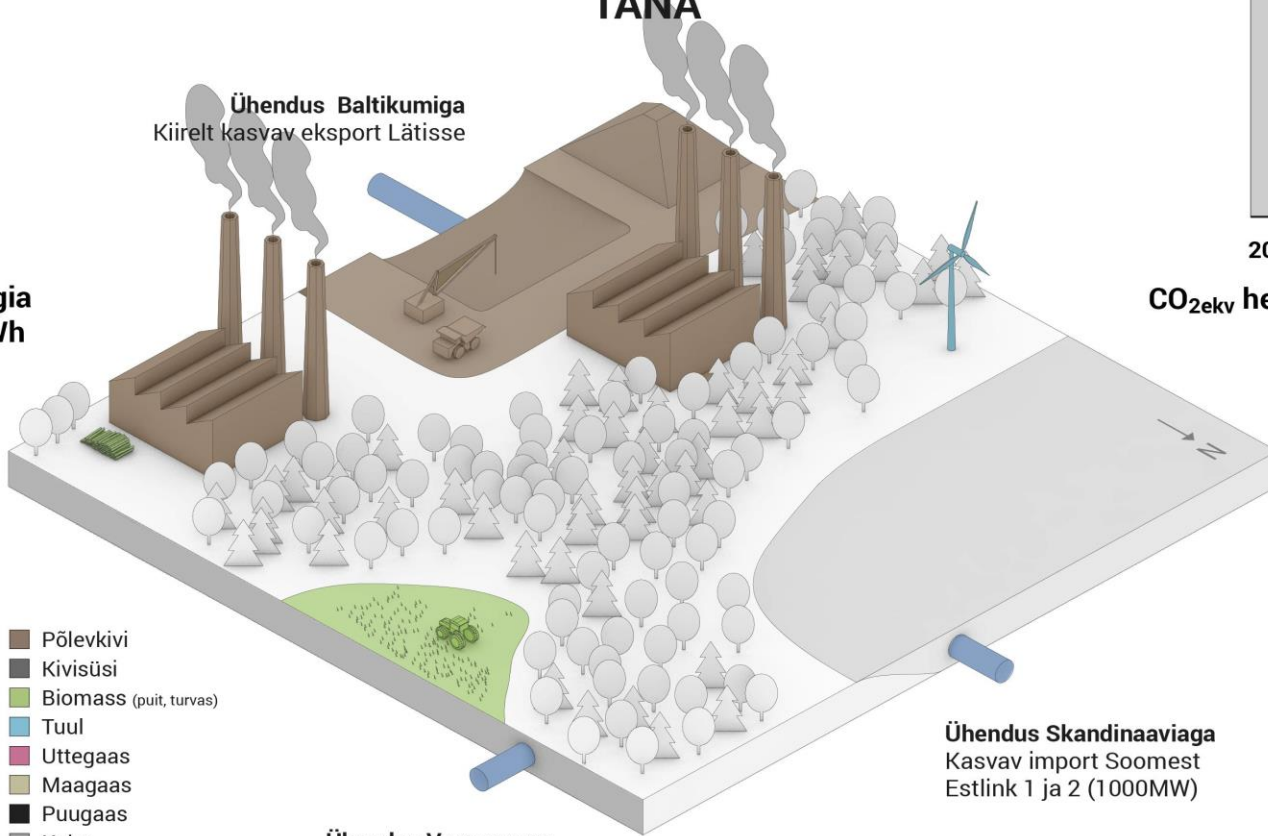

ENMAK 2030+ STSENAARIUM

ELEKTRITOOTMINE TÄNA

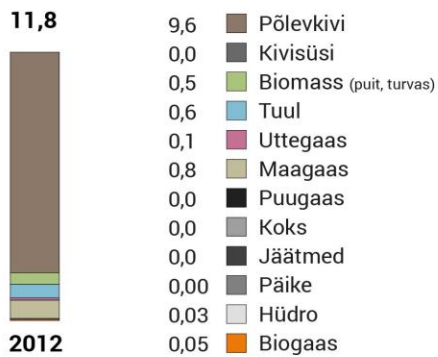

Ühendus Baltikumiga
Kiirelt kasvav eksport Lätisse

Ühendus Skandinaaviaga
Kasvav import Soomest
Estlink 1 ja 2 (1000MW)

Ühendus Venemaaga
Potentsiaalne turg

Elektritootmine, TWh

Elektri tootmine / ülekanne: kus oleme?

- Turupõhised investeeringud puuduvad
- Madal hulgituru hind, kõrge lõpptarbija hind
- Eesti tootmisportfell kõrge CO2 emissiooniga
- 2030 aasta EL eesmärkide täitmise raamistik puudub (40% CO2 kokkuhoid, 27% RES & tõhusus)
- Võimsuste piisavus? Lokaalne või regionaalne?
- Sünkroniseerimine ja selle alternatiivid
- Lokaalsete lahenduste integratsioon võrku, mõjud?
- Unifitseeritud nõuded elektrivarustuse kvaliteedile

Elektri tootmine / ülekanne

Kuhu liigume?

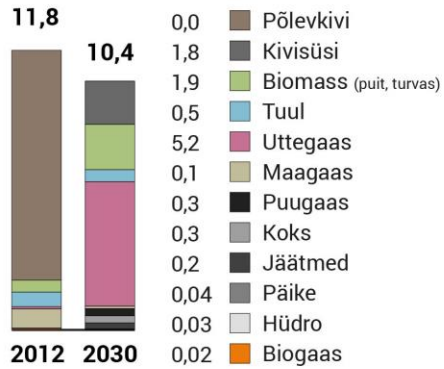
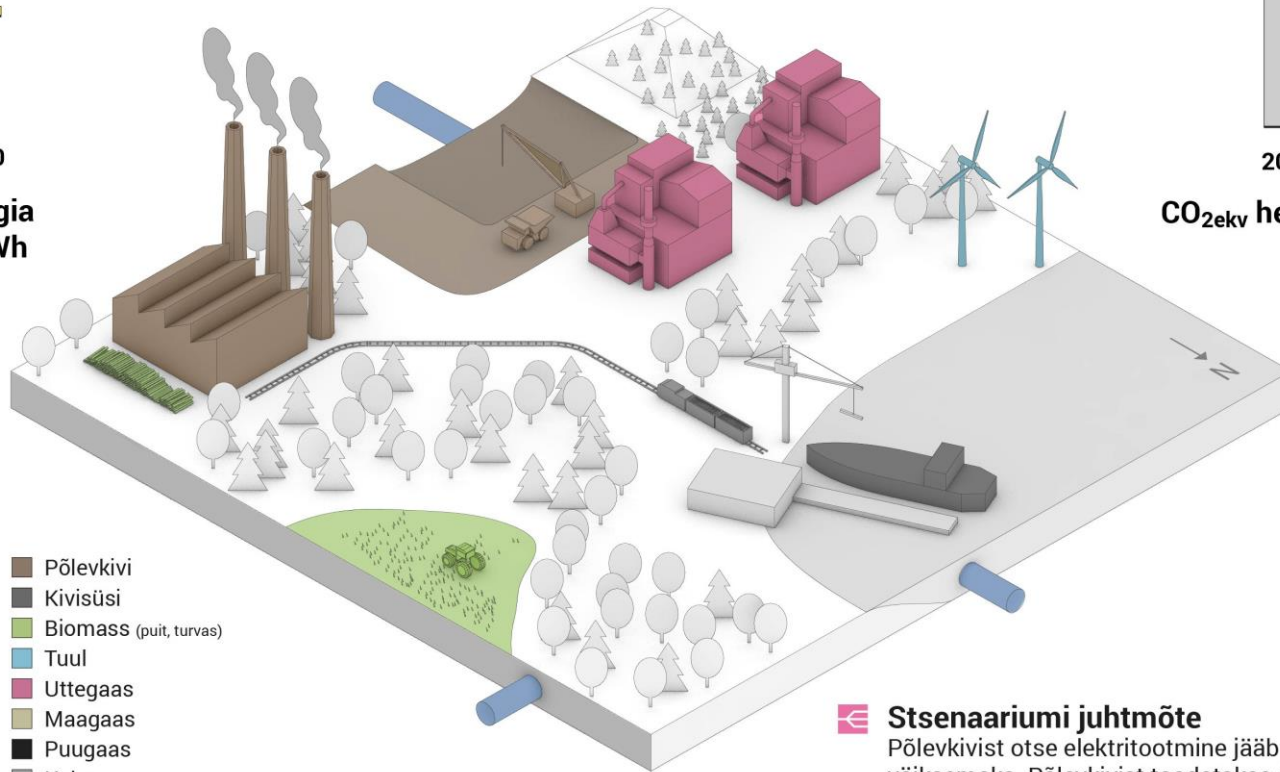
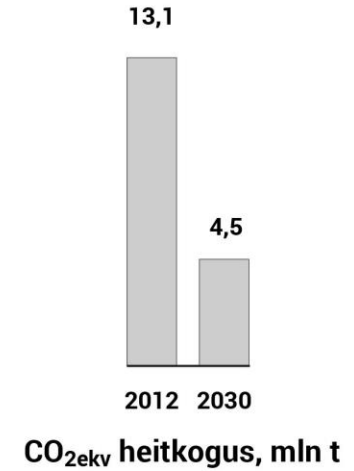
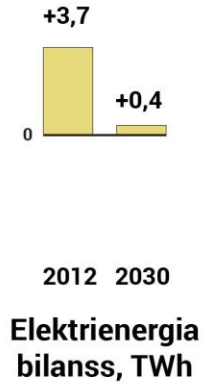
- Back to basics. 28 liikmesriigi toetuskeemid => üks tugev EL heitmekaubanduse süsteem
- Taastuvenergia ressursid kõigepealt kasutusse seal, kus parimad tingimused. Koostöö mehhanismid, muud koostöövormid
- Põlevkivi elekter => õli ja elektri koostootmine
- Regionaalne vaade võimsuste piisavusele, vajadusel regionaalne lahendus vajaliku võimsuse turule toomiseks ja rahastamiseks
- Sünkroniseerimise valmidus lõppeesmärk. Seni tugevdada 3B koostööd kasutades ühendusi Poola ja Skandinaaviaga
- Elektrivarustuse kvaliteedinõuete diferentseerimine (SAIFI, SAIDI)

Elektrimajanduse visioon 2050

- annab panuse majanduse konkurentsivõimesse
  - turupõhised tarbijahinnad, tagatud varustuskindlus, keskkonnahoidlik tootmine sõltumata allikast
- toetab majanduse muutmist ressursitõhusamaks
  - elektri tootmisel sisendiks väheväärtuslik ressurss ja taastuvad energiaallikad
- toetused tootmisele erandlikud
  - uute tehnoloogiate sisenemisbarjääri ületamiseks
  - tootmisvõimekus tuleb tagada *N-1-1* tingimuse täitmiseks
- liitumine Euroopa sagedusalaga

ENMAK 2030+ STSENAARIUM

ELEKTRITOOTMINE PÕLEVKIVI JA UTTEGAAS

Elektritootmine, TWh

Stsenaariumi juhtmõte

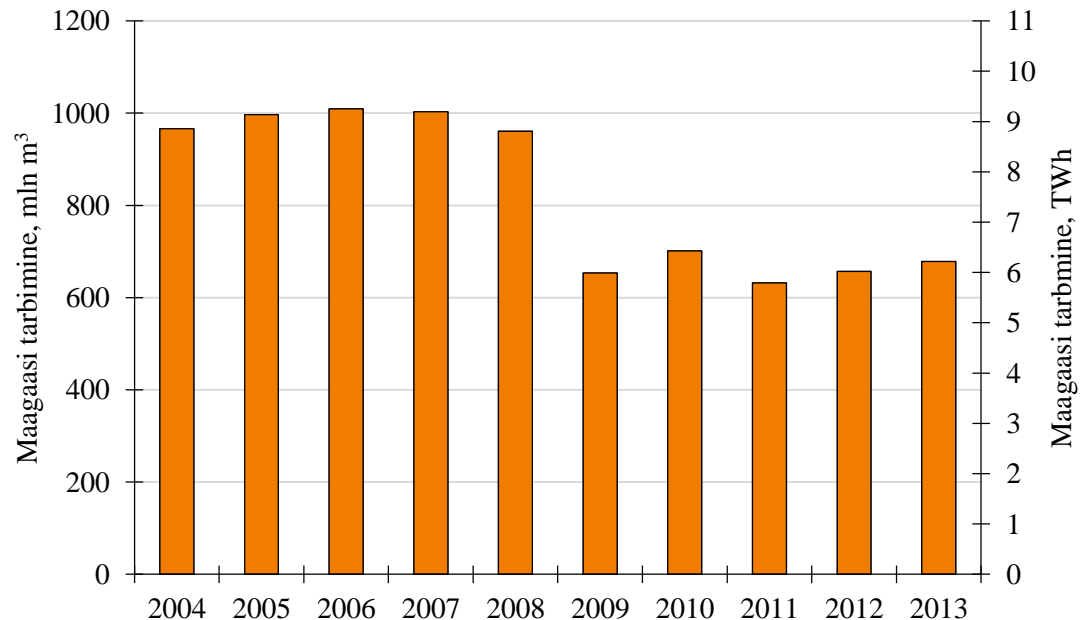
Põlevkivist otse elektritootmine jääb järk-järgult väiksemaks. Põlevkivist toodetakse selle asemel põlevkiviõli ja protsessi jääprodukt uttegaas on uueks elektrienergia kütuseks.

SKP SKP muutus turuhindades
2030. aastal **394 M €/a**

Gaasiturg. Kus oleme?

- Ajalooliselt monopoolne ja kontsentreeritud turg
- Riigi senine poliitika pigem toetanud teistele kütustele üleminekut
- Vähenev gaasi tarbimine (1000 m³ => 600 m³) so. 7-8% energiabilansist
- Vajalikud suured taristu investeeringud (Baltic Connector 250 M€, tänased TSO varad ca. 50 M€)
- Leedu, Eesti gaasiturg avatud, Lätis suletud kuni 2017
- Terminal Leedus
- Regionaalne LNG terminal

Maagaasi tarbimine Eestis
2004...2013

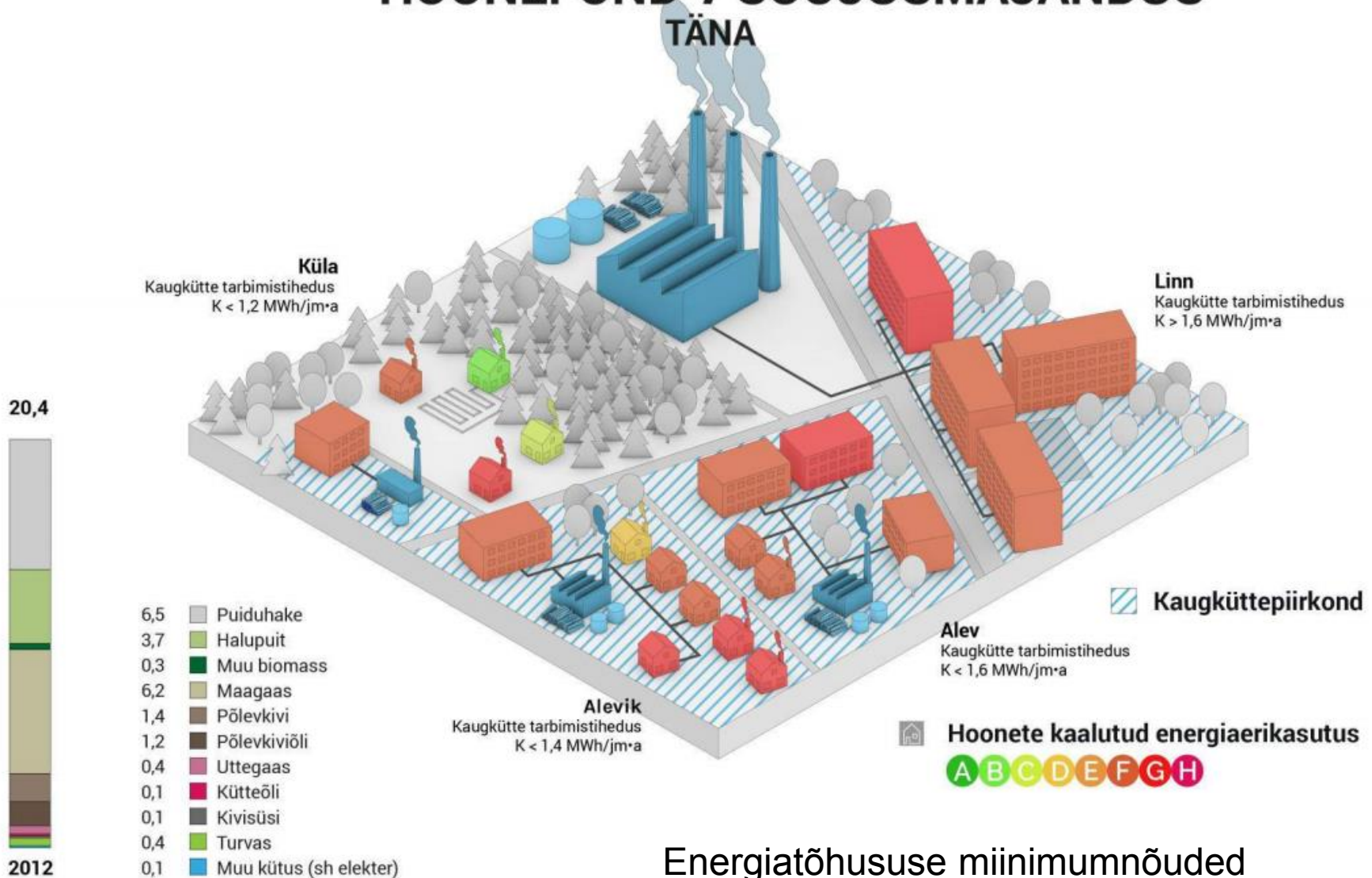
Gaasituru arengusuund

- Ettevaatlik investeerimispoliitika taristusse
- Turu suurendamine (Soomest - Poolani) EL toetusel EE 0.5+LV 1.5+LT 3+FI 3.5+PL 15=23.5Bcm
  - GIPL 2019 (560M€)
  - Balticconnector 2020 (250 M€)
- Läti gaasi jaeturu avamine 2017
- Kolmanda osapoole juurdepääsu tagamine Läti maa-alusele gaasi hoidlale alates 2017
- Regiooni turureeglite ühtlustamine
- Suurima turuosalise osakaal ei ületa 32%
- Suurima tarneallika osakaal ei ületa 70%
- Gaasiliste kütuste osakaalu suurendamine transpordis, toetused tanklatele, ühistranspordis kasutamisele
- Biometaani tootmine, gaasivõrku saatmise võimaldamine (kvaliteedinõuded)

ENMAK 2030+ STSENAARIUM

HOONEFOND / SOOJUSMAJANDUS

TÄNA

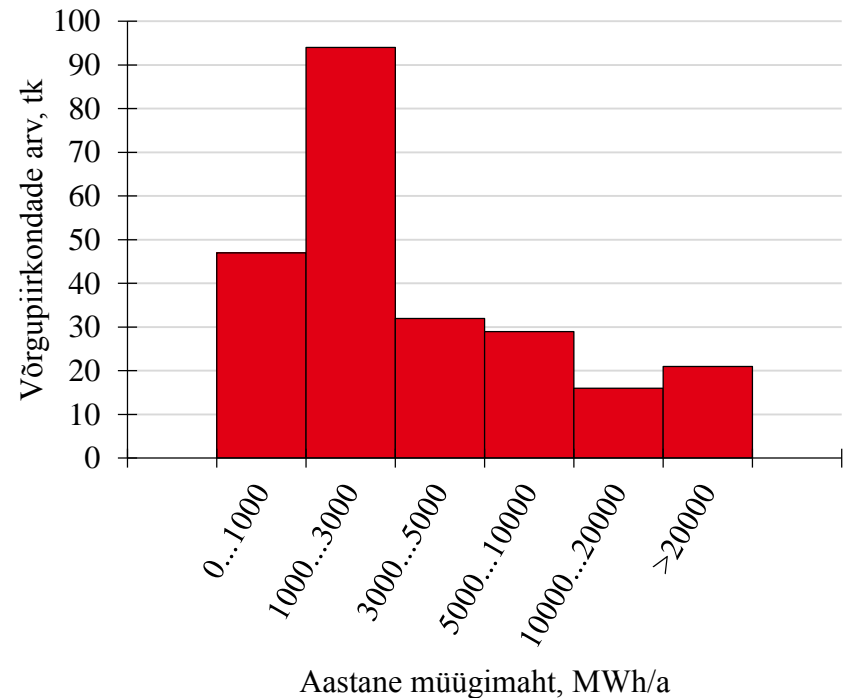
Kütuse kasutamine soojuse tootmiseks, TWh

EKA, EAF (2014) – www.energiatalgud.ee

Energiatõhususe miinimumnõuded
Summaarne hoonefondi maht ~74,4 mln m²

Kaugküte / soojus: kus oleme?

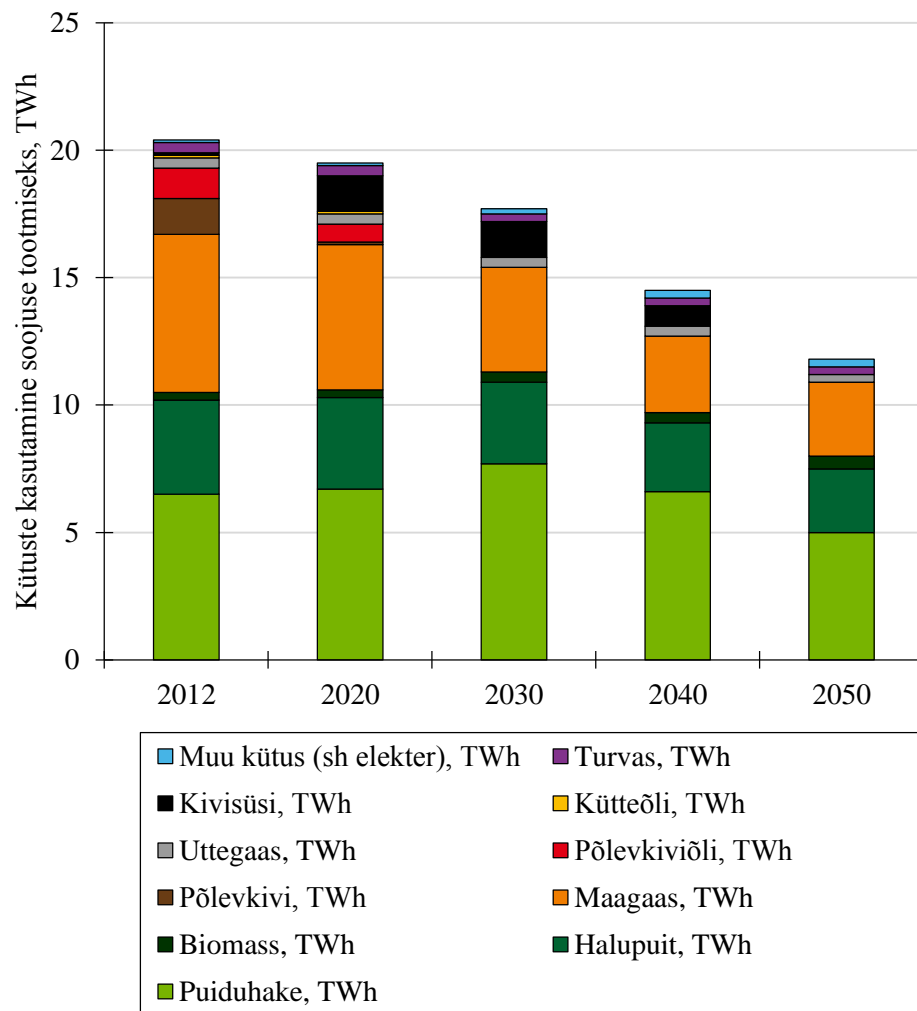
- Soojuse tarbimine suurusjärgus 16 TWh aastas
- Vähene huvi investeerida energiasäästu, odavamate hinda võimaldavatesse lahendustesse
- Palju kaugküttevõrke (kaugküte osakaal enam kui 70%, 239 võrku, 1430 km)
- Keskmine hind 68,5 €/MWh (sis. km.)
- Struktuuritoetuste planeerimine (80 M€)
- Range regulatsioonikeskkond
- Paralleeltarbimine (soojuspumbad, päike jms.)

Kaugküte / soojus: kuhu liigume?

- Soojusvõrkude auditeerimine ja arenguplaanide väljatöötamine
  - Jätkamine
  - Ümberkorraldamine
  - Üleminek lokaalsete lahenduste peale
- Regulatsioonikeskkonna osaline lõdvendamine
- Ettevõtete investeeringute motiveerimine
- Kasude jagamine tarbija ja tootja vahel
- Võimsuse- ja energiatariifide sissetoomine
- Eesmärk: **kahaneva mahu juures kestlikud ärimudelid, toetussõltuvusest välja!**

Soojusmajanduse visioon 2050

- sektori ettevõtted toimivad kestlikult ega vaja tegevus- ega investeeringutoetusi
- soojus saadakse peamiselt kohalikest ja taastuvatest energiaallikatest, sh kütusevabadest energiaallikatest
- kaugküte tuleb toime võrku energiat andvate hoonetega ja kasutab võimalusel tööstuste jääksoojust
- kindlustada majanduslikult soodsaimate tehniliste lahenduste kasutamine soojavajaduse rahuldamiseks
- kütuste kasutamine kaugküttes väheneb 40%

Valikuküsimus (sama raha eest) – kummas tahad elada?

Korda tegemata majas

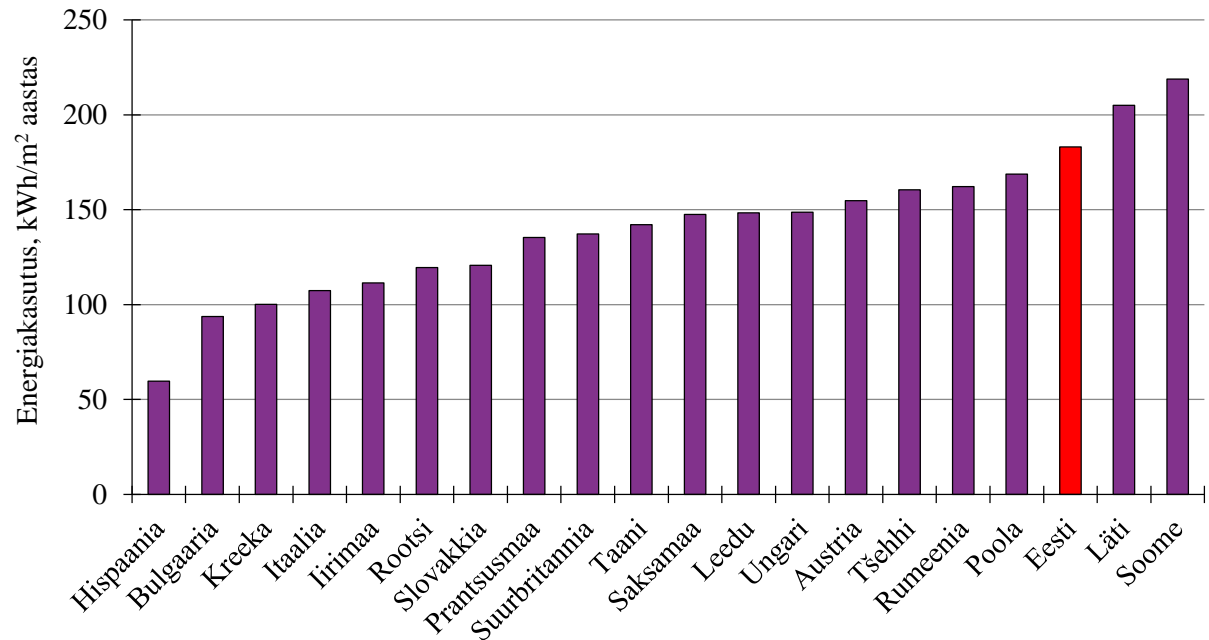
Renoveeritud majas

- **Renoveerimise fenomen:**
- Tervikliku reki 160 €/m² investeering on sama, kui kogud remondifondi 20 a jooksul 31.2 €/m² (19% energiasäästu investeeringust) katuse jms. lappimiseks ehk sama kogumaksumus!

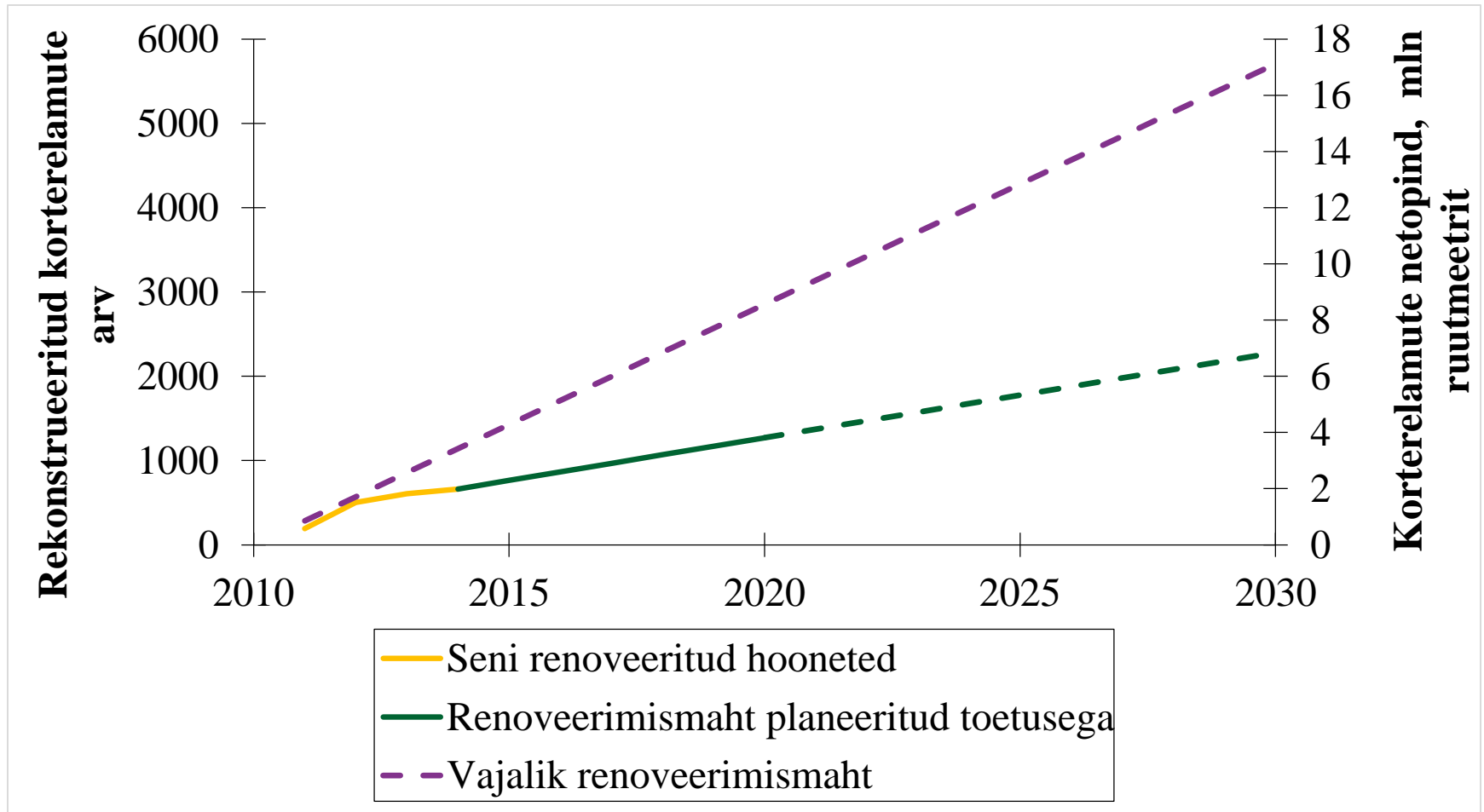
Toetused – kulu või rahaveski?

- **30% toetus renoveerimisele toob riigile tagasi maksutulu laekumisena 32%**
  - ehitushanked
  - ehitusmaterjalide ja –toodete valmistamine
  - projekteerimine ja järelevalve
- **Loob 5600 töökohta aastas:**
  - 1M€ ehitushange loob 17 töökohta, 330 M€/a rekonstrueerimise ehitushanked
  - Mobiliseerib erasektori investeeringud (228 M€/a)

Keskmine energiakasutus elamutes valitud EL riikides 2010. aasta andmetel (kWh/m² aastas)

Elamumajanduse väljakutse

Hoonete järelused

- **Senise jätkamine viib eesmärkidest eemale – kui (riik) ei panusta, siis energiakulud ei vähene!**
- Hoonete renoveerimine on majanduskasvu mootor
- Elanikule sama raha eest korras maja ja kinnisvara väärtuse tõus
- Energiasääst ja keskkonnahoid

HOONEFOND / SOOJUSMAJANDUS

TEADMISTEPÕHINE / ENERGIAÜHISTU

Olemasoleva hoonefondi rekonstrueerimine (20 a jooksul)

Väikeelamud	40%	
Korterelamud	50%	
Mitteelamud	25%	

Renoveerimise toetused

Korterelamud, väikeelamud, lasteaiad, koolimajad 35%
Mahajäetud korterelamute lammutuse toetus

Soojuse tootmine

Väiksemates kaugküttepiirkondades, kus tarbimistihedus $K < 1,6 \text{ MWh}/(\text{jm}\cdot\text{a})$, minnakse üle lokaal- ja kohtküttele

20,4

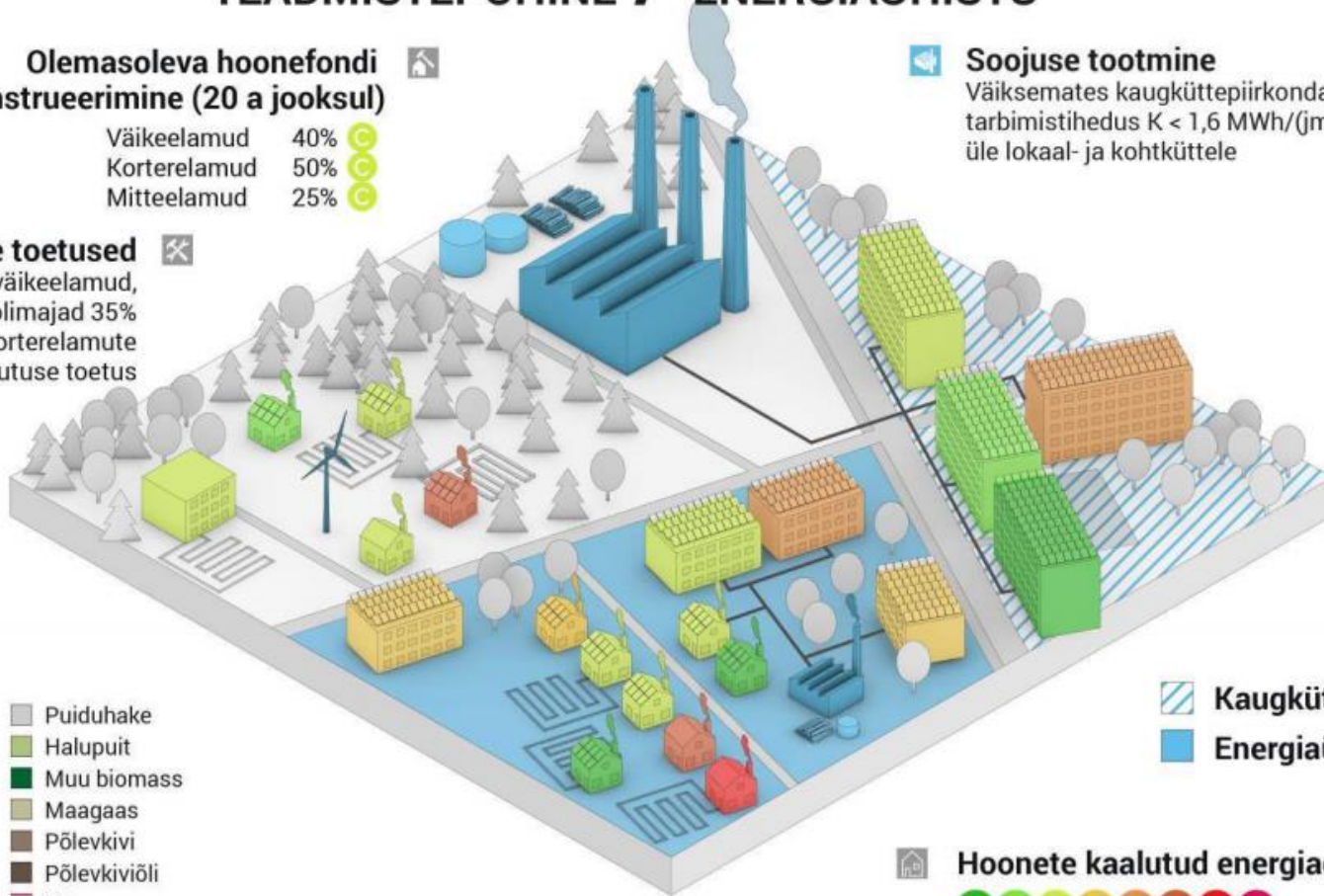
17,7

7,7		Puiduhake
3,2		Halupuit
0,4		Muu biomass
4,1		Maagaas
0		Põlevkivi
0		Põlevkiviõli
0,4		Uttegaas
0		Kütteõli
1,4		Kivisüsi
0,3		Turvas
0,2		Muu kütus (sh elekter)

Kütuse kasutamine soojuse tootmiseks, TWh

EKA, EAF (2014) – www.energiatalgud.ee

Kaugküttepiirkond
 Energiatühistud

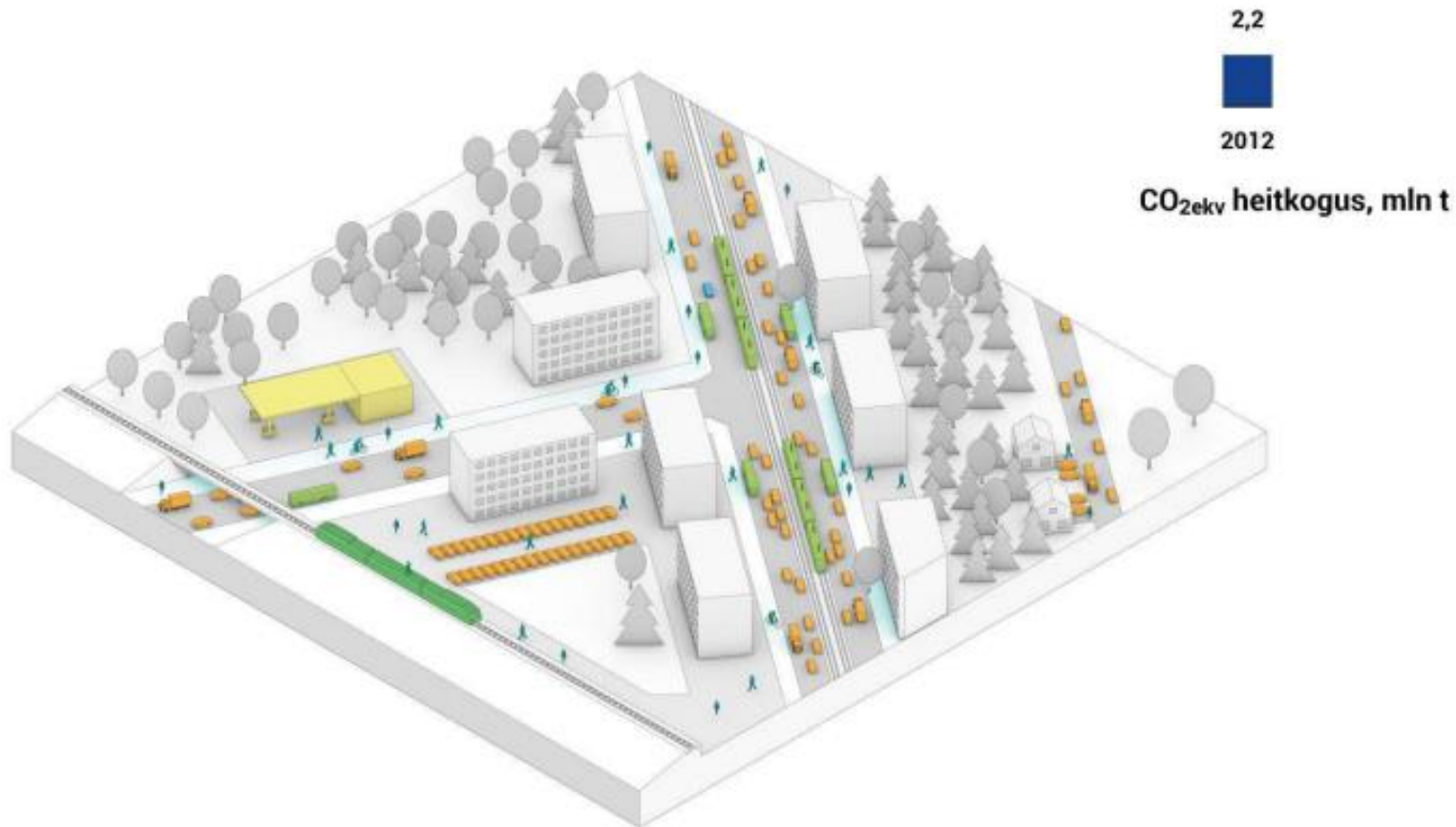
Hoonete kaalutud energiaerikasutus

A B C D E F G H

Liginullenergiahooned alates 2016
Aastane uusehitusmaht ~0,88 mln m²

ENMAK 2030+ STSENAARIUM

TRANSPORT TÄNA

8,3

2010

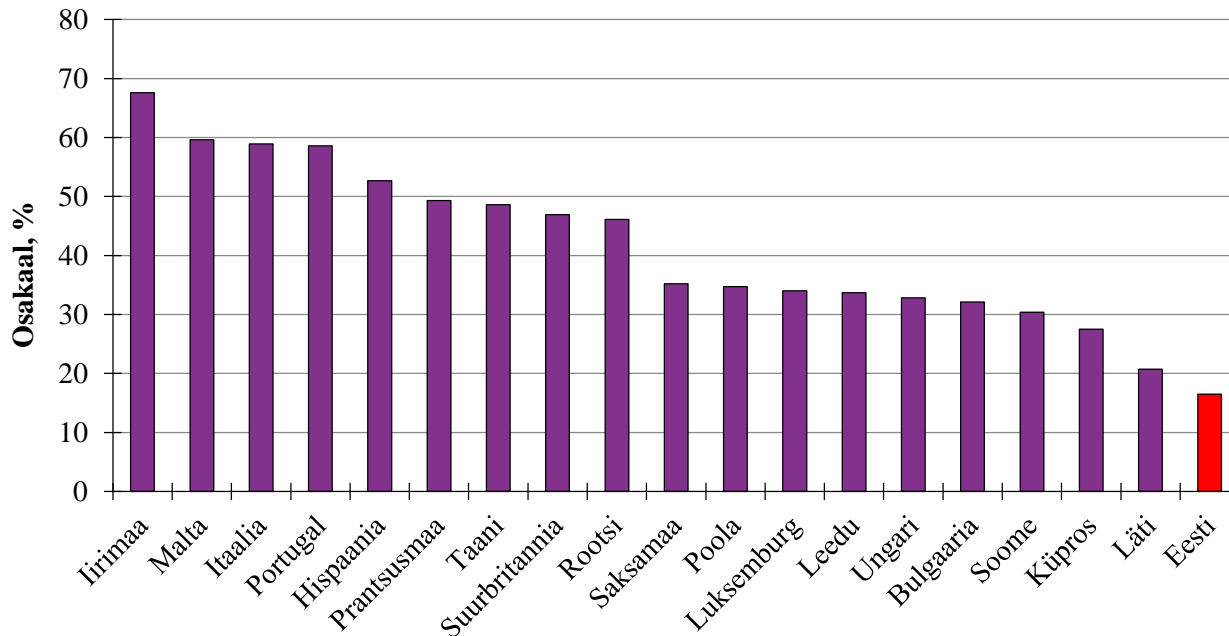
- 8,2 Fossiilsed kütused
- 0 Biokütused
- 0,06 Elekter

Energia tarbimine, TWh

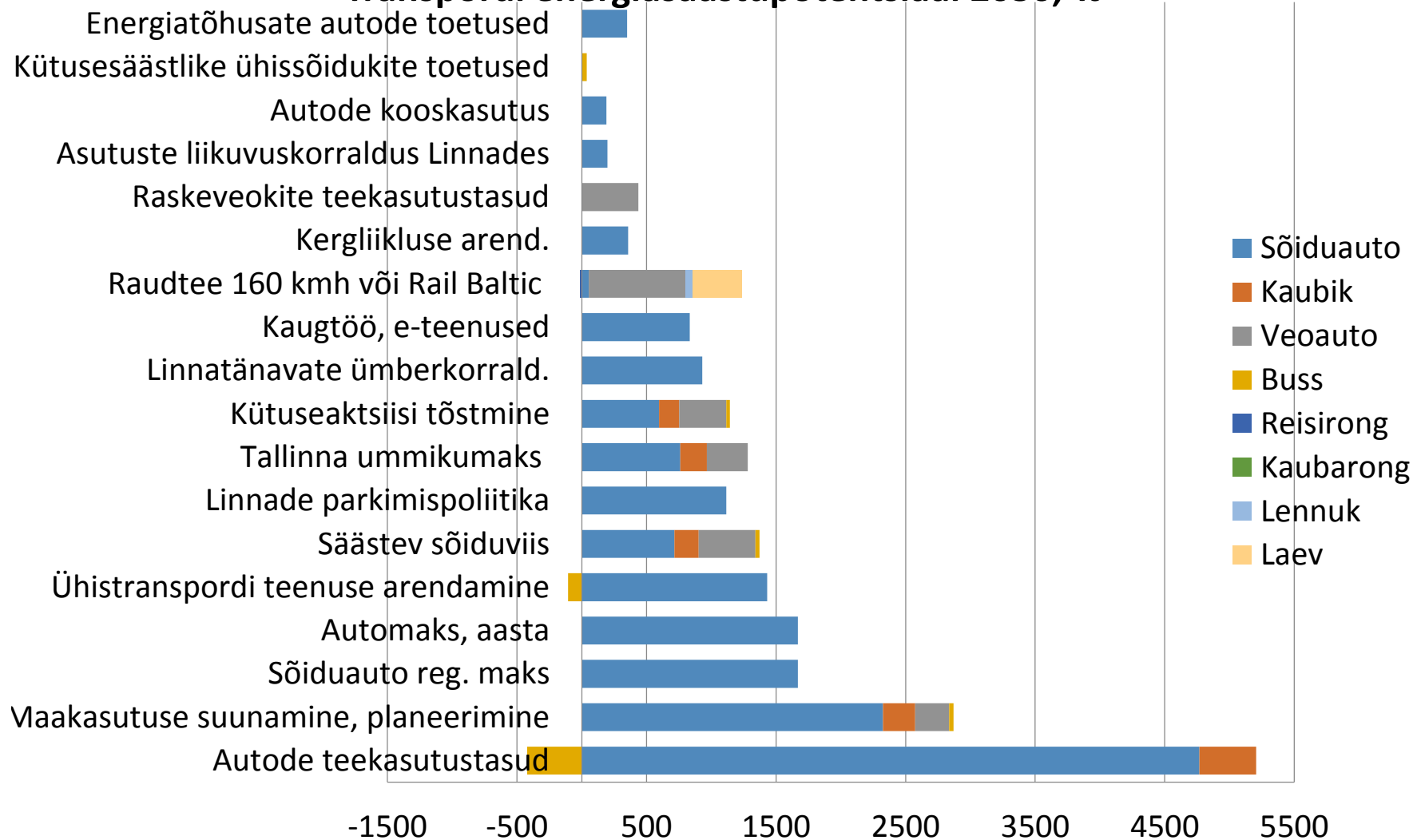
Transpordi kütuste kasutamine: kus oleme?

- Viimase 10 aastaga on energia tarbimine transpordisektoris suurenenud üle 33%
- SKT ühiku kohta kulub Eestis 2 korda rohkem transpordikütust kui EL-s keskmiselt.
- 90% kasvust maantee sektorist
- 10 aasta jooksul on sõiduautode kasutus suurenenud ligi 50% ja ühistranspordi kasutajate hulk vähenenud

Sõidukite osakaal protsentides registreeritud sõidukite hulgas, mille KHG heitkogus on väiksem kui 130 g/km, valitud EL riikides 2013. aastal

Transpordi energiasäästupotentsiaal 2030, TJ

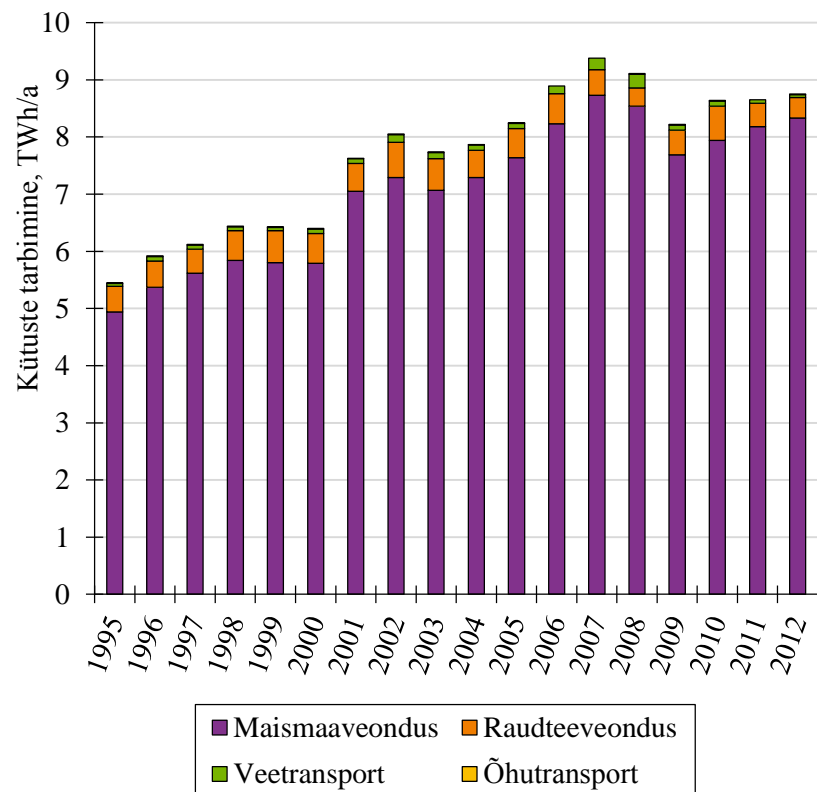

Transpordi energiasäästupotentsiaali uuringu põhijäreldused

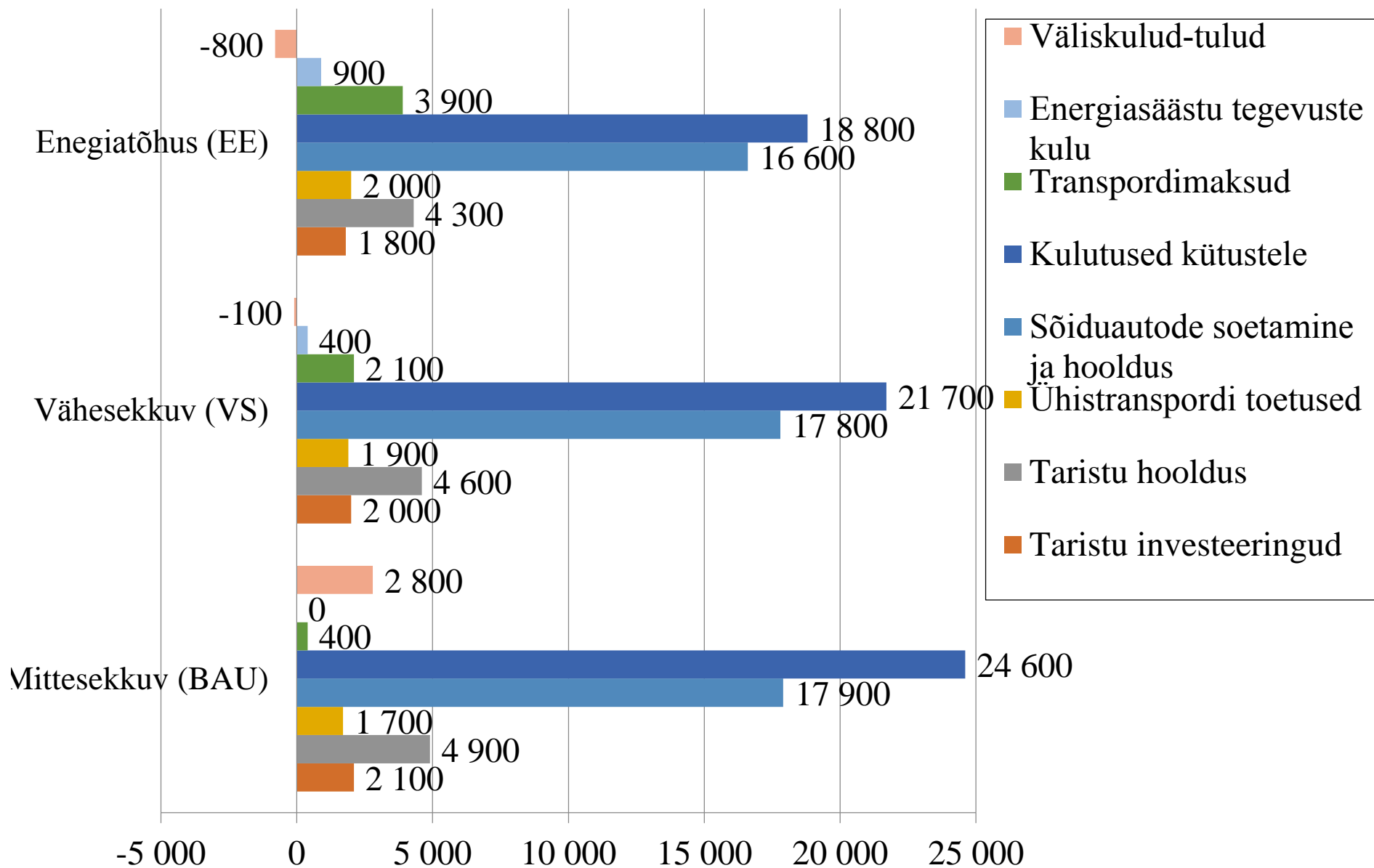
- Ca 25% energia lõpptarbimisest transpordis – tarbimise kasv 1:1 majandusega
- Transpordis, eelkõige sõiduautokasutuses on kokkuhoiu potentsiaal suur, otsene rahaline sääst 200-400 M€ aastas
- Praegune transpordi maksupoliitika ja selle valdkonna haldus ei soodusta ökonoomse sõidukipargi tekkimist ja säästvate liikumisviiside arengut ja vajab uuendamist
- ELMO, uued rongid ja trammid, sõiduautode energiamärgis ja linnaliikuvuse meede on vajalikud kuid mitte piisavad transpordi energiatarbimise kasvu ohjamiseks
- **Odavam on transpordis energiat kokku hoida kui energiamahuka transpordisektori 10% taastuenergia osakaalu eesmärki täita!**

Energiasäästupotentsiaal Eesti transpordis ja liikuvuses. 2014 (Mari Jüssi, Helen Poltimäe, Hannes Luts, Pille Metspalu)

Transpordi ja liikuvuse stsenaariumid 2014 (Mari Jüssi, Marek Rannala)

Transpordi stsenaariumide kulud kokku 2015-2030, M€

ENMAK 2030+ STSENAARIUM

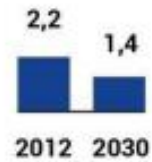
TRANSPORT

TEADMISTEPÕHINE

Transpordi energiatõhusus

Vähemalt 15 % sõidukipargi energiatõhususe paranemine, transpordi tõhusam maksustamine

 Taastuvenergia
osakaal 25%

CO_{2ekv} heitkogus, mln t

Raudtee

Linnadevahelises liikluses rongiliikluse kasv ~5 korda

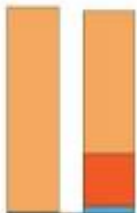
Kergliiklus

Lühikesed linnasõidud enamuses jalgsi-rattaga

Ühistransport

Ühistranspordi osakaalu kasv 35 %-ni motoriseeritud liikumises

8,3 8,1

2010 2030
Energia tarbimine, TWh

5,7 Fossiilsed kütused
2,1 Biokütused
0,3 Elekter

 Energiaarbitrimine
transpordis **-2 %**

 Väliskaubanduse saldo muutus
2030. aastal **561 M€/a**

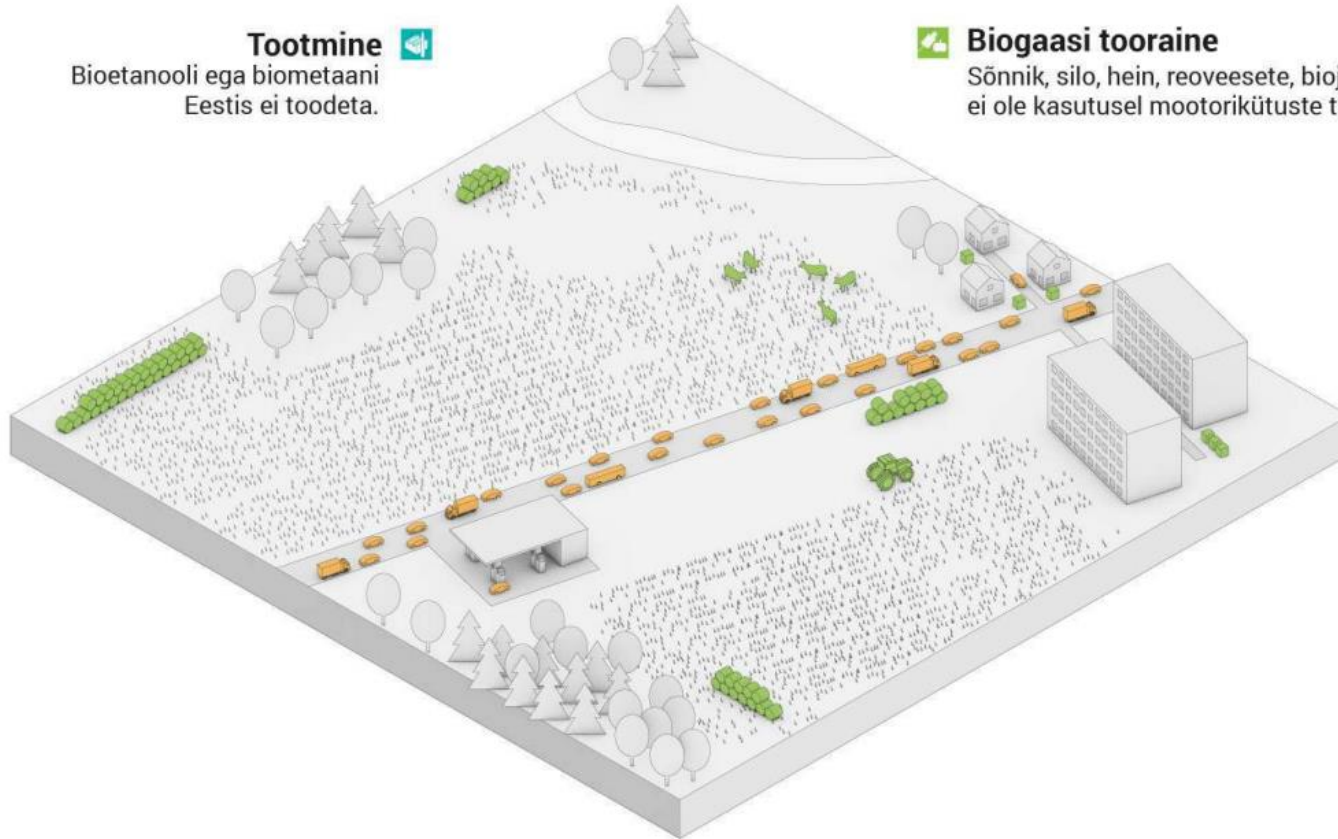
 SKP muutus turuhindades
2030. aastal **327 M€/a**

KÜTUSED TÄNA

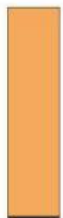
*SEOTUD TRANSPORDI STSENAARIUMIGA

Tootmine
Bioetanooli ega biometaani
Eestis ei toodeta.

Biogaasi tooraine
Sõnnik, silo, hein, roovesete, biojätmed
ei ole kasutusel mootorkütuste tootmise toorainena

8,3

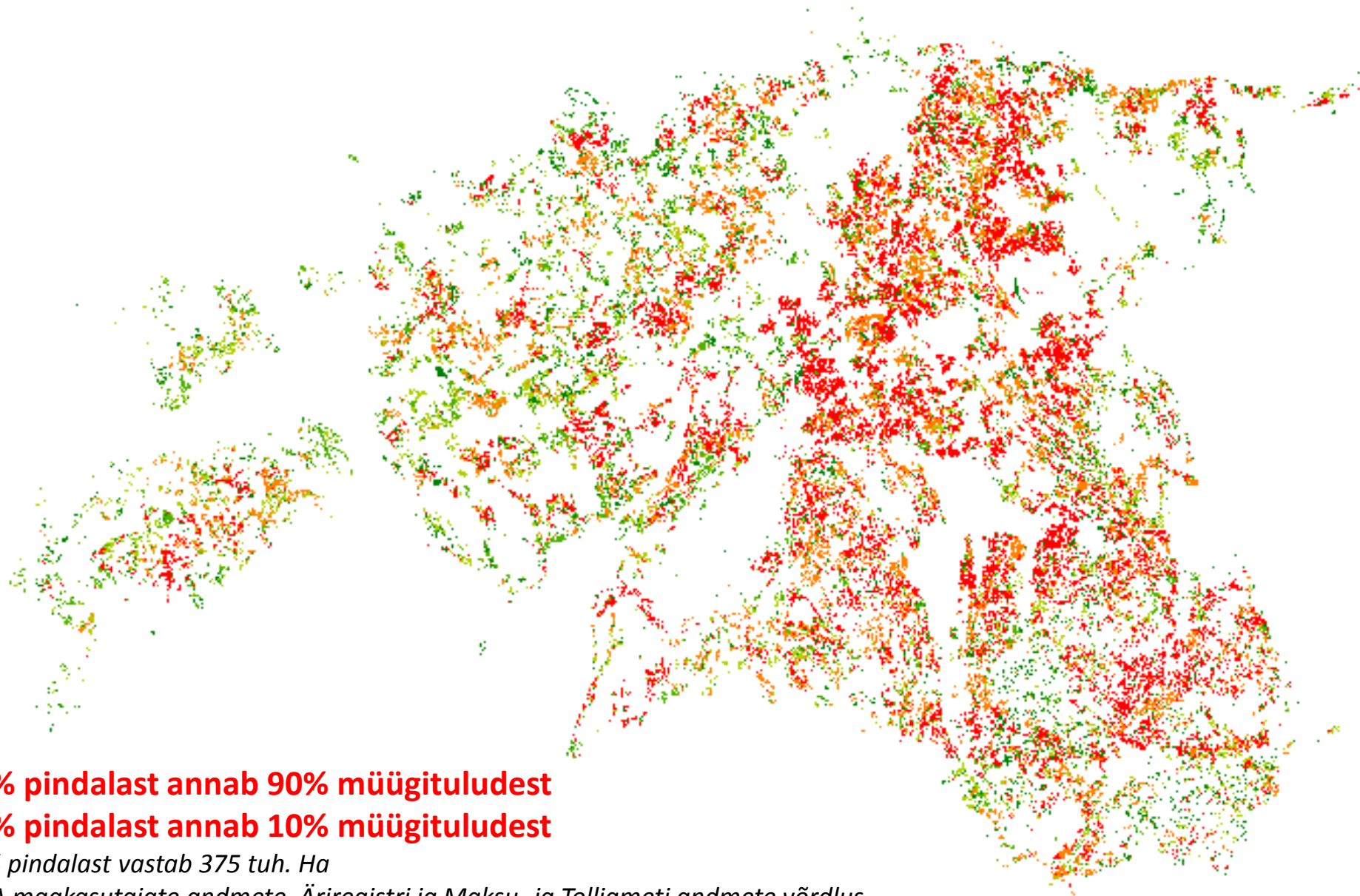

2010

- 8,3 Muud kütused
- 0 Bioetanool
- 0 Biometaan

Biokütuste tarbimine, TWh

PÕLLUMAJANDUSLIKU TOODANGU MÜÜK EUR/HA

60% pindalast annab 90% müügituludest

40% pindalast annab 10% müügituludest

40% pindalast vastab 375 tuh. Ha

PRIA maakasutajate andmete, Äriregistri ja Maksu- ja Tolliameti andmete võrdlus

BIOMETAANI RESSURSS

Toorme liik	Biometaani potentsiaal mln Nm3 aastas	Osakaal
Rohtne biomass põllumajanduslikelt maadelt	375	83,3%
Põllumajandustootmise jäägid	44	9,8%
Tööstuslike protsesside jäätmed	17	3,8%
Prügilagaas	9	2,0%
Muud jäätmed (reoveesete, biojäätmed)	5	1,1%
Kokku	450	100%

A.Oja "Biometaani kasutamise avalikud hüved", Eesti Arengufond. Tln, 2013

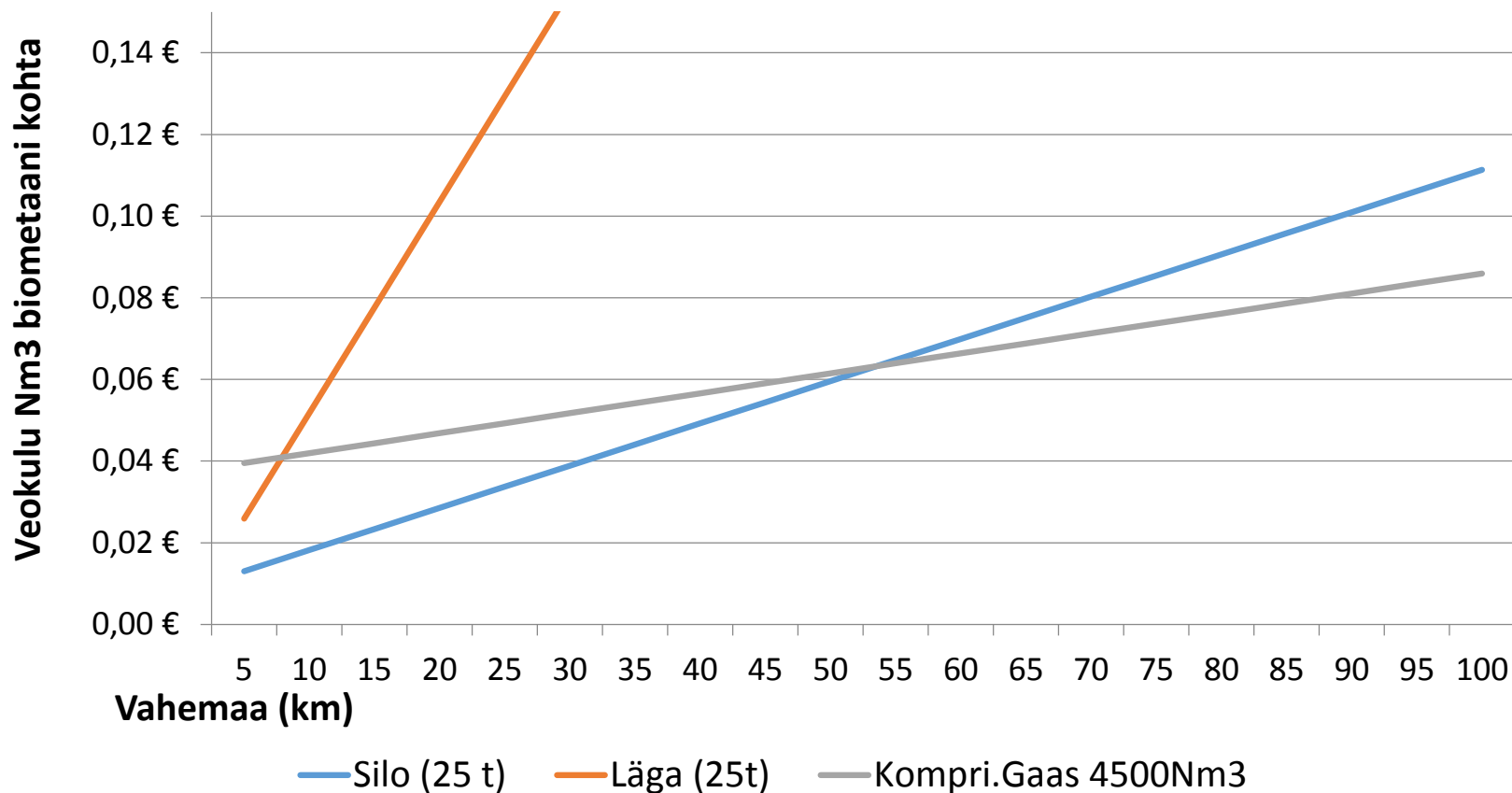
Ü.Kask "Biogaas rohtsest biomassist ja biometaani ressurs", Eesti Arengufond. Tln, 2014

Selleks, et biometaani kasutusele võtta arvestatavas (turgu mõjutavas) koguses on vajalik kasutada rohtse biomassi ressursi.

Eesti rohumaade alakasutusest tulenevalt on võimalik biometaani toota ilma toidutootmist kahjustamata.

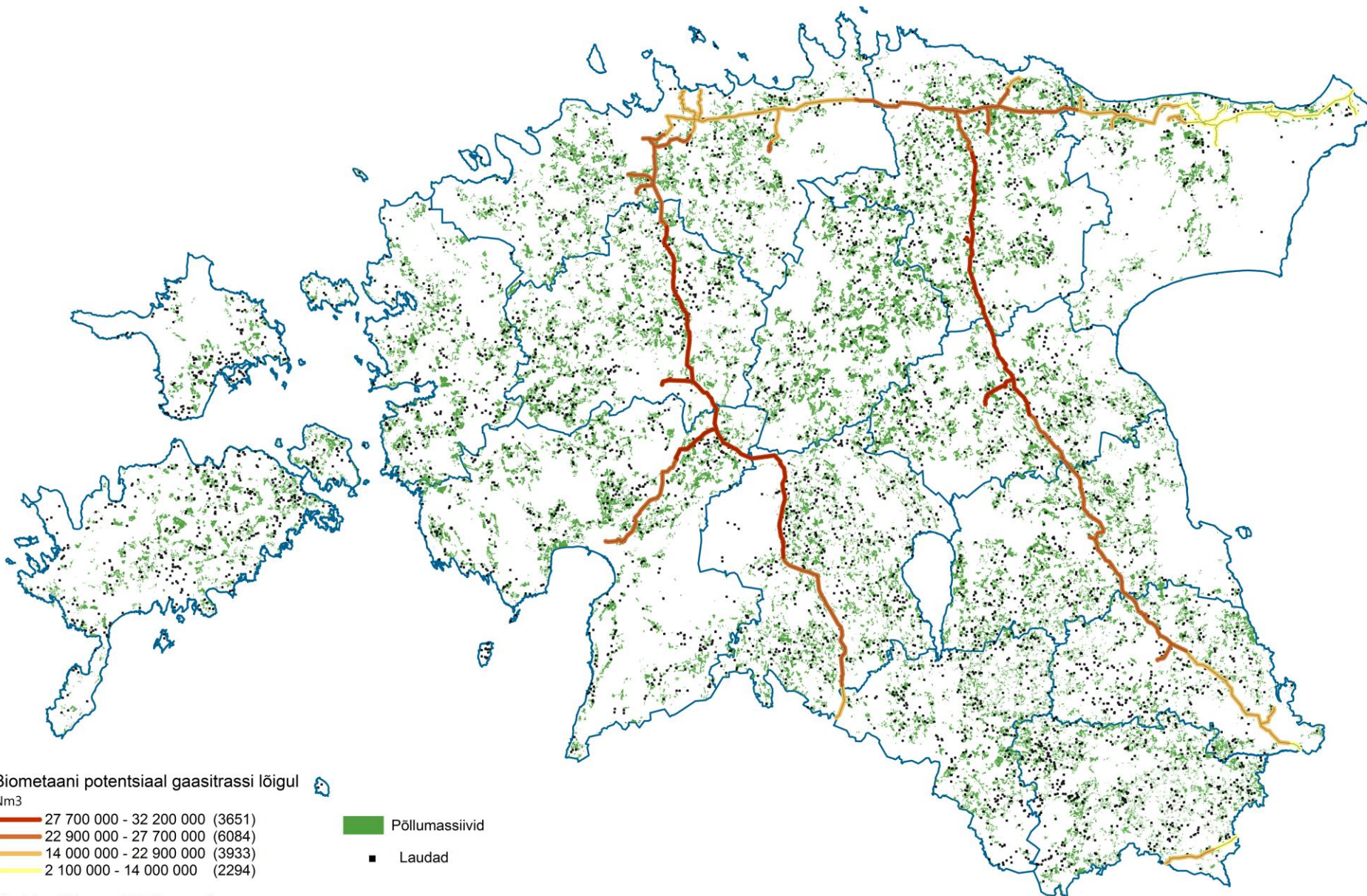
BIOMETAANI LOGISTIKA VERSUS SUBSTRAADI LOGISTIKA

Silo transport on odavam gaasi transpordist kuni vahemaani 50-55 km

Läga transport on odavam gaasi transpordist kuni vahemaani 8km

RESSURSI JAOTUS GAASITRASSIDE SUHTES

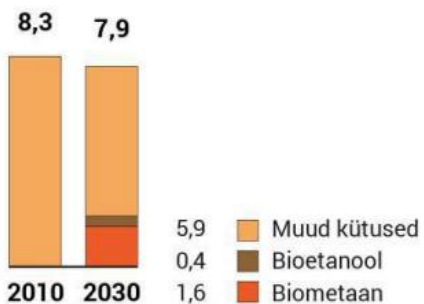
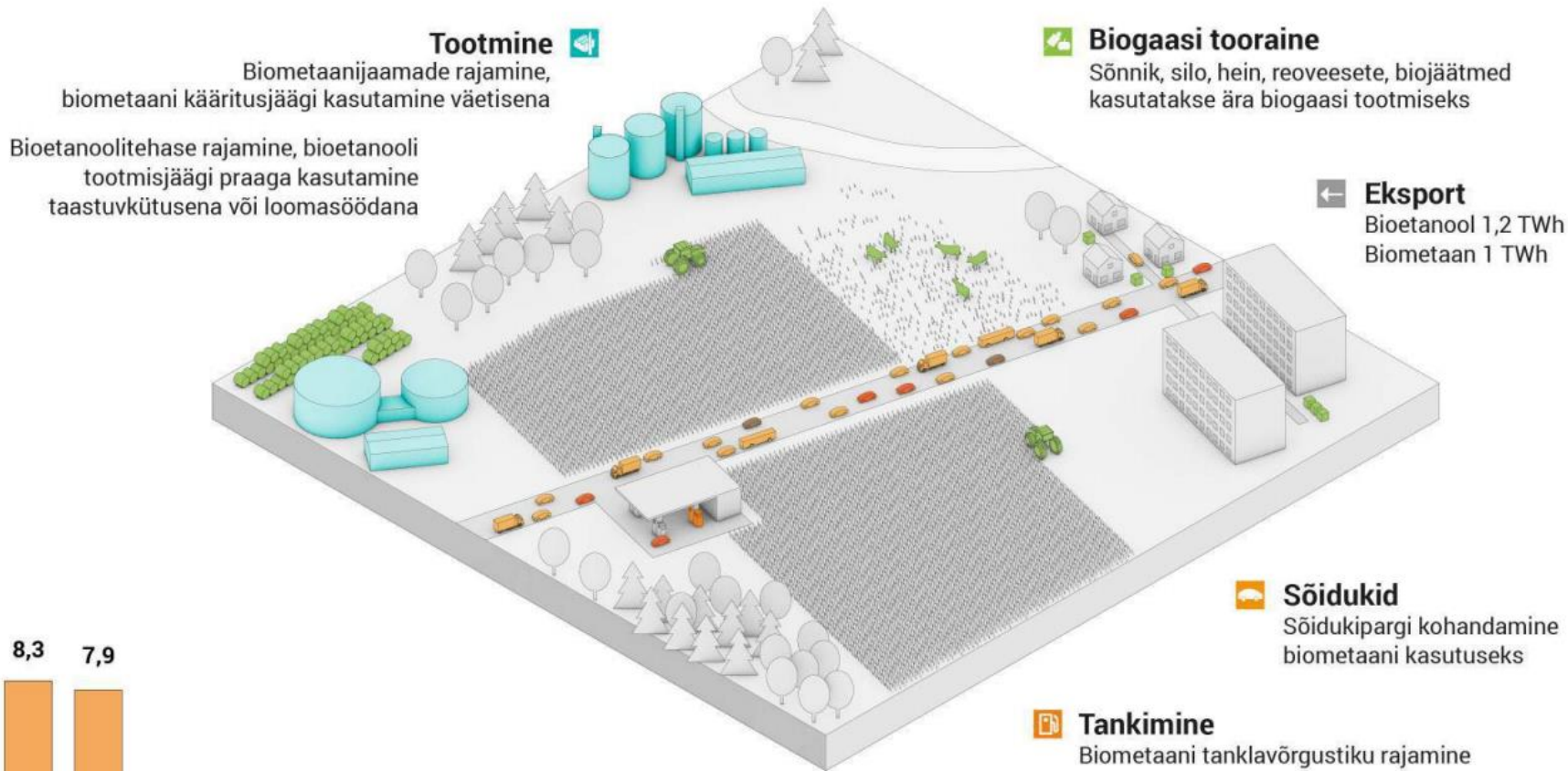
* rohtset biomassist 40km raadiuses
ja lägast 8,5 km raadiuses

Kütusemajanduse visioon 2050

- Energiavajadus rahuldatakse kohalike kütuste baasil
- Kütusemajandus toetab kõrgema lisandväärtuse saavutamist
- Põlevkivist toodetud vedelkütuste eksport
- Gaas arvestataval määral kasutusel ka transpordis

KÜTUSED TEADMISTEPÕHINE

*SEOTUD TRANSPORDI STSENAARIUMIGA

Biokütuste tarbimine, TWh

Tööhõive muutus 2030. aastal
6600 in/a

SKP SKP muutus turuhindades
2030. aastal **472 M€/a**

EL 2030 // ENMAK 2030

Valdkond	EL-i raamistik Eesti jaoks 2020	ENMAK 2030 tulemusena aastal 2020	EL-i summaarsed eesmärgid aastaks 2030	ENMAK 2030 tulemusena aastal 2030
Taastuv- energia	<ul style="list-style-type: none"> 25% energia lõpptarbimises 10% transpordikütuste lõpptarbimises 	<ul style="list-style-type: none"> 11% transpordikütuste lõpptarbimises 	<ul style="list-style-type: none"> 27% energia lõpptarbimises 	<ul style="list-style-type: none"> 45% energia lõpptarbimises
Energia lõpptarbimine	<ul style="list-style-type: none"> Energia lõpptarbimine 32,8 TWh 	<ul style="list-style-type: none"> Energia lõpptarbimine 32,4 TWh 	-	<ul style="list-style-type: none"> Energia lõpptarbimine 31,6 TWh
Primaar- energia sisemaine tarbimine	-	-	<ul style="list-style-type: none"> Primaarenergia tarbimine ↓27% (vs 2030 prognoos PRIMES mudelis) 	<ul style="list-style-type: none"> Primaarenergiaga varustus 57,7 TWh^a
Kasvuhoone- gaaside (KHG) heitkogus ¹	<ul style="list-style-type: none"> KHG heitkogus ↓20% vs 1990 (40,6 mln t CO₂ekv /a) CO₂ non-ETS ↑11% vs 2005 (5,67 mln t CO₂ekv /a) 	<ul style="list-style-type: none"> KHG heitkogus energiasektorist ↓54% (16,6 mln t CO₂ekv /a) KHG heitkogus kauplemisüsteemi kuuluvast (ETS) energiasektorist 13,5 mln t CO₂ekv /a) KHG heitkogus kauplemisüsteemi mittekuuluvast (non-ETS, st transport, energiatootmine) 2,7...2,9 mln t CO₂ekv /a 	<ul style="list-style-type: none"> KHG heitkogus ↓40% (vs 1990) CO₂ekv heitkogus ETS sektoritest ↓43% vs 2005 (12,6 mln t CO₂ekv /a) CO₂ekv heitkogus non-ETS ↓30% vs 2005 (5,67 mln t CO₂ekv /a) 	<ul style="list-style-type: none"> KHG heitkogus energiasektorist ↓70% (10,5 mln t CO₂ekv /a) KHG heitkogus ETS energiasektorist ↓45% 8,2 mln t CO₂ekv /a) CO₂ekv heitkogus non-ETS (transport, energiatootmine) 1...1,6 mln t CO₂ekv /a

Arengukava maksumuse prognoos 2015...2030^{56 57}

Valdkond	Kogumaksumuse prognoos 2015...2030, mln €/a		sh riigi tegevuste maksumuse prognoos, mln €/a		Riigi tulud vs BAAS 2015...2030, mln €/a
	BAAS	Sekkuv	BAAS	Sekkuv	
Elektrimajandus	700 ⁶⁰	780 ⁶⁰	_61	_61	120
Soojusmajandus	1440	1300	_62	_62	47 ⁶³
Hoonefond	960	1160	3,8 ⁶⁰	126 ⁶⁴	
Transport	2920 ⁶³	2530 ⁶⁵	-	40	114
Kütusemajandus	-	230 ⁶⁷	_68	12 ⁶⁸	50
Teadus- ja arendustegevus	-	13	-	4	-
Energiavaldkonna haldussuutlikkus ja rahvusvaheline koostöö	-	2	-	2	-
Kokku	6000	6030	3,8	184	331
SKP muutus 2015–2030 mln €/a	-	920	-	-	-
Tööhõive muutus, in/a	-	16 000	-	-	-
Tööviljakuse muutus	-	1,7%	-	-	-
Väliskaubanduse saldo muutus	-	3%	-	-	-

ENMAK-i elluviimine parandab riigi konkurentsivõimet

- ENMAK 2030 oodatavad põhitulemused:
  - Riigieelarve laekumiste kasv 2%/a võrreldes baas-stsenaariumiga
  - Majanduse energiamahukus väheneb 2030. aastaks 66% võrreldes 2012. aastaga
  - Imporditavate kütuste osakaal primaarenergia sisemisest tarbimisest aastal 2030 on <25%
  - On tagatud EL-i pikaajalise energia- ja kliimapoliitika eesmärkide täitmine

Aitäh kuulamast!

Arutelu koht